

Като на изгладнели пътници, веднага ни сложиха да вечеряме. Въ същото време Кирикъ разправяше за нощното ни скитане изъ сънга. Когато разправяше какъ сме газили изъ дълбокия сънъ при слизането ни отъ високия ридъ при „Ени-махленската“ ръка, Евгени се обади:

— О маже, маже! родени сте само за мажи.

Види се, горката, бѣ ѝ дошло на ума, на какви ли по-тежки мажи сѫ изложени въ това временейнинът годеникъ и двамата ѝ братя.

Когато Кирикъ свърши разказването, женитъ се чудѣха какъ сме могли да изтѣримъ едно такова нощно скитане изъ сънга и се връщаме здрави и бодри.

И ние се чудѣхме каква бѣ тази сила, която ни подържаше бодри през това нощно пътуване.

Тази сила сегашното поколение не я знае, не я ценят, както трѣбова. Само робът може да каже колко е тя скъпичина, какъ възпламенява сърдцето на човѣка и го кара да търпи и понася чудовищни мажи и терзания. Тази сила бѣ надеждата, че скоро, твърде скоро, и настъ ще огрѣе сладката свобода.

Преди да си отиде Кирикъ, съгласихме се на другия денъ да отидемъ на „Кенана“, тамъ да го прекараме.

И тази вечер имаше пожаръ въ чаршията, но не ни се видѣ тъй грозенъ, както снощиця.

Уморени отъ пътъ и неспане, бързо си легнахме и запахахме дълбоко.

Съ каква охота се яде, когато човѣкъ е гладенъ! И колко сладъкъ е сънътъ, когато човѣкъ не е спалъ!

4^н Януарий.

Точенъ на обещанието си, преди зори Кирикъ дойде, та ни повика да вървимъ на „Кенана“. Нѣмаше какво да се прави. Съ мжка ни събудиха да станемъ и се пригответъ пакъ за пътъ. О, колко ни се спѣшъ! Колко е приятно човѣкъ да спи на топло!

— Мамо, не ги пушай да отиватъ да мръзватъ по сънга, — каза сестра ни, като ни видѣ, че не можемъ да си отворимъ очите отъ сънъ.

— Какво? да не отиваме ли? — Извикахме и двамата едновременно и скочихме на крака.

Набързо си омихахме лицата и, като закусихме, тръгнахме.

Този пътъ изпращането не бѣше тѣй трогателно, както първото, защото отивахме близо, при това и вечерята щѣхме да се завърнемъ. Цельта ни бѣше да не сме въ града, дето, както се каза по-горе, бѣше опасно за мажетѣ. По-сетне се убедихме, че това било само единъ страхъ. Но когато е смутенъ човѣкъ, не може спокойно да опредѣли и тръгне по най-безопасния пътъ.

Сега излѣзохме презъ пътната врата на улицата, възвихме нагоре къмъ сиромашкѣ гробища и доде да отидемъ до „корицкѣ“ лозя, съмна се.

Въ корията заварихме мнозина дошли преди настъ и си наклали огньове. И ние накладихме огньъ, около който настѣахме, той да тошли настъ, и ние него. По-следе почнахме да ходимъ изъ корията на гости при нѣкои приятели.

Самата кория бѣше низка джрава. Мѣстото не бѣше удобно за криене, защото повечето шума бѣше окапала и отъ далечъ се виждаше какво има въ нея. Освенъ това на кладенитѣ нѣколко огньове, на които димътъ се издигаше на високо, показваха, че тамъ има скрити хора.

Денътъ прекарахме настѣдили около огнья, писахме кафе и се разговаряхме. Бѣше весело, цѣлъ воененъ лагъръ, само че войниците, т. е. ние, бѣхме безъ оржие и мръзничихме на сънга.

Една печална новина помрачи веселото ни настроение. Новодали и нѣкои казали, че въ една воденица при село „Ени-махле“ — турци заклали нѣколко хасковци.

— Видите ли! — каза Кирикъ. — Воденицата е сѫщата, дето онази вечер не дадохъ да влѣземъ въ нея.

Разговоритъ по тази печална случка продължиха доста време.

Следъ завземане града отъ рускитѣ войски, убититѣ презъ бурното време въ града, околността и закланитѣ въ воденицата, още сѫщия денъ ги прибраха, сложиха ги при входа на черквата-гробница „св. Арахангелъ“ и ги погребаха. Между убититѣ, около двадесетъ души, бѣше нашия братовчедъ Димитъръ Бакърджиевъ, единъ мой приятелъ, Стоянчо Латевъ, младо, симпатично момче и единъ полякъ, старъ лѣкаръ, инвалидъ отъ турската войска. Ходихме да ги гледаме. Ужасна картина представляваха, плодъ на крайна жестокостъ.

— Да ви кажа ли? Тукъ сме като на воденицата. Мѣстото не е за криене. Отъ всѣкїдже е отворено. Не дай Богъ, само единъ турчинъ да се покаже отъ нейде и единъ ѹ да стреля срещу настъ, като пилци ѹ ѹ избѣгаме, безъ да има

де да се скриемъ. Отъ сега ви казвамъ, каквото ще да става, не дохаждамъ тукъ да мръзна, — говорише Кирикъ.

Къмъ обяд започна да вали снѣгъ, който се лепѣше по оголенитѣ дрънчета и въ скоро време всичко наоколо поѣлъ. Той и настъ побили, и червенитѣ ни фесове на главите изглеждаха на бѣли чалмички. Мекото време и хубавия огнь отчасти разпръскваха тѣжните мисли, мислите за бурниятъ времена, които преживѣвахме.

При настъ бѣха надошли на гости отъ другите огньове да слушатъ Кирикъ, който имъ разправяше за нашето иночи скитане. И тѣ се чудиха на голъмата ни решителност да предприемемъ такова рискувано пътуване.

Благодарение, че денът бѣше малъкъ, не усътихме какътъ мина, скоро се свечери и тръгнахме. Пътът къмъ града почеръти отъ хора. Жаль ставаше на човѣка да гледа толкова здрави мѫже, облѣчени въ стари окъжани дрехи, съ лица посырвали и съ глави наведени, да се скитатъ по сиѣга. Но надеждата, този мощен двигател, крепѣше както настъ, така и тѣзи нещастници да търсятъ мѫжи и неволи, при мистъта, че краятъ имъ вече настава не съ дни, не съ часове, а съ минути. И следъ това ще настапатъ дни честити, дни радостни.

У дома ни чакаха, приготвили бѣха ядене, и седнахме да вечеряме.

И този денъ мина безъ инишо особено за настъ.

5^и Януарий.

Както казахъ, бѣхме решили да не ходимъ нийде. Омръзнато ни бѣ да се скитаме по полето и да мръзнемъ. Прочее, седѣхме си на топло въ стани и се увлечахме въ сладки бѣнове по предстоящето ни освобождение. И добре стана че останахме, защото, както ще видимъ по-нататъкъ, него денъ черкези нападнаха махалата.

Едни Богъ ни виуши да останемъ.

Наблизяващо обядъ.

Стаята на мѫжетъ бѣше пълна съ тютюновъ пушекъ. Разговорите нѣмаха свързване. И въ момента, когато Ангелъ Бибовъ питаше дали руситѣ ще пристигнатъ на Водици, както бѣха предсказали турците, дотича едно момче, повика отъ вратата Кирикъ и тичешкомъ отидоха къмъ другия край на махалата.

Женитѣ отъ другата стая усътиха, че има нѣщо. Казаха имъ да пазятъ тишина, че черкези се навъртали близо. При всичко, че бѣхме нѣколко души мѫже, но какво да кажа, всички треперѣхме като жени, тѣй като нѣмахме оржие въ ръжетѣ си и не знаехме какво да правимъ. И ние, както и женитѣ, уповавахме се на Кирика.

— Гледай сега! Клѣде отиде Кирикъ, бе джанжъмъ? — запита, почти готовъ да възногодува, единъ отъ мѫжетѣ, който бѣше посрънъ отъ страхъ.

Бѣхме като стадо безъ очваръ.

Всѣка минута очаквахме черкезитѣ да нападнатъ махалата. Слѣдъ малко Кирикъ съ пушка въ ръката тичешкомъ пристигна и още съ влизанието си въ къщи, като команданти, даде заповѣдъ:

Мычете! Ще имаме работа. Женитѣ и децата да отидатъ въ килера, а мѫжетѣ въ стаята си.

Въ мигъ заповѣдъта бѣше буквально изпълнена.

Слѣдъ това, Кирикъ и единъ отъ мѫжетѣ, отидоха на къщика и презъ междининѣ на дъщеринѣ капаци, взеха да гладятъ долу на улицата.

Ние съ братя си — кой знай какъ стана, попаднахме въ килера между женитѣ. Всички мълчехме, никой не смѣше дори да се закашля. Двукрилнитѣ врати на килера, за всѣки случай бѣха отворени, та при пръвъ знакъ да бѣгаме изъ махалата нагоре.

Минаха нѣколко минути. Любопитството ме облада и помислихъ полека да отворя малката вратичка, която водѣше въ стаята на мѫжетѣ и опитахъ презъ вратата да погледна какво прави Кирикъ на къщика. Сестри ми угади намерението ми, и, когато вече отваряхъ вратичката, дръпна ме за яката и каза: „Ти нѣмашъ работа тамъ“. Когато се разправяхме шепнишкомъ съ нея, влѣзъ Ангелъ Бибовъ и съобщи: мълчете, черкезитѣ нападатъ махалата.

Въ това време силно изгърме пушка. Отъ страхъ ние се смущихме и женитѣ взеха да се кръстятъ. Слѣдъ малко гъръмна се повторно, но по-далечъ.

— Да бѣгаме, тукъ ще ни избиятъ, — извика сестрата на Димитра, като се готвѣше да бѣга.

Всички се раздвижиха. Едни казваха да бѣгаме, а други, не бива.

— Стойте си спокойни. Ако има нѣщо и трѣбва да бѣгаме, мѫжетѣ ще ни кажатъ, — обади се братовчедка ми Теофана Златарова.

Слѣдъ малко съобщиха, че черкезитѣ подминали на